

**Освіта
Наука
Професіоналізм
Удосконалення**

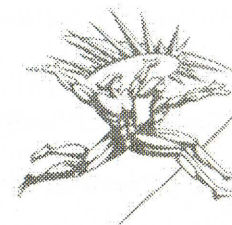


*Шановні колеги і друзі!
Прийміть щирі вітання з ювілейною десятою
Міжнародною науково-практичною конференцією
«Інформаційна освіта
та професійно-комунікативні технології XXI століття»*

Ректор

Г. О. Оборський

Міністерство освіти і науки України
Одеська обласна рада
Одеська обласна державна адміністрація
Одеська національна наукова бібліотека
Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. М. Грушевського
Харківська державна академія культури
Університет Країни Басків (Іспанія)
Одеський національний політехнічний університет



**Інформаційна освіта
та професійно-комунікативні технології
XXI століття**

МАТЕРІАЛИ
X Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 14-15 вересня

2017 року

Одеса 2017

The working materials of the lectures which have been tested in student's audience are given. The author hopes for the interest of experienced teachers of related departments to discuss the problem issue.

Keywords: IT-industry, IT-infrastructure, IT-company, IT-product type classification of IT-products.

УДК 378:811.161.2

О.О. Пашенко

НЕТРАДИЦІЙНА ЛЕКЦІЯ ЯК МАЙСТЕРНЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ДІЙСТВО

У статті розглянуто специфіку нетрадиційних лекцій. Охарактеризовано вимоги щодо їх підготовки й проведення в методичці викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищому технічному навчальному закладі.

Ключові слова: лекція, нетрадиційна лекція, лекційний метод, лектор, студент.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Трансформаційні зміни в освітньо-виховному просторі України мають відбуватися таким чином, щоб випускники вузів були конкурентоздатними у сучасному світі. В умовах сьогодення спостерігається тенденція до зниження ролі лекції, оскільки «доступність інформації дає їм (студентам – курсив наш) можливість самостійно здобувати знання, а як наслідок – функція викладача як носія інформації поступово втрачає свою актуальність. Крім того, сучасні інформаційні технології та використання комп'ютерних систем у майбутньому можуть витіснити діяльність викладача як лектора» [1].

Незважаючи на значний вплив суспільних перетворень та серйозної трансформації у змісті вищої освіти, провідним методом навчання студентів все ж таки залишається академічна лекція, оскільки має певні переваги, які ми опишемо далі в дослідженні.

Відзначимо, аби була висока ступінь затребуваності та загального визнання лекції, необхідно організувати її на високому методичному рівні. За такої умови лекційна форма подачі нового навчального матеріалу не втратить свого важливого значення (беручи свій початок ще з часів античності) та залишатиметься і в подальшому в навчанні

студентів. Тому мета, яку має поставити перед собою викладач під час підготовки і проведення лекційного заняття, – використання в навчальному процесі нетрадиційних видів лекцій та їх поєднання з традиційними методами навчання задля здійснення загального і професійного навчання майбутнього фахівця.

Викладачам технічних ВНЗ необхідно постійно вдосконалювати методику викладання, тобто власну педагогічну майстерність для того, щоб студенти (особливо нефілологічних спеціальностей) мали можливість покращувати українську мову та сприймати дисципліни навчального циклу справжніми помічниками у світі формул, задач та рішень.

Саме тому ми вважаємо доречним розкрити специфіку нетрадиційної лекції в методиці викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» та обґрунтувати її важливе значення в процесі навчання майбутніх спеціалістів.

Особливості, методику підготовки та проведення академічних лекцій у вищих навчальних закладах розглядали багато вітчизняних та зарубіжних науковців у своїх роботах, серед яких С.І. Архангельський, І.І. Герасимов, Л.Г. Кайдалова, Г.Г. Карамян, А.В. Кочубей, І.І. Кузьмінський, М.Г. Маркова, О.В. Михайличенко, Л.Ф. Панченко, І.І. Перетерській, О.М. Семенов, О.О. Тележкіна, В.П. Черних, І.І. Чихачев, І.Г. Штокман та інші. Проте, питання щодо особливостей впровадження нетрадиційних лекцій в методиці викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищому технічному навчальному закладі ще не дістало належного розгляду.

Мета статті – визначити особливості нетрадиційної лекції; охарактеризувати вимоги щодо її підготовки й проведення; обґрунтувати доцільність використання в методиці викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що предметом і об'єктом дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», зазначеної в роботі будемо використовувати аббревіатуру УМПС) є не тільки поглиблення теоретичних знань різних рівнів української мови, а й тільки вони здобувалися у загальноосвітній школі, а й глибоке оволодіння навичками мовленнєвої діяльності. Тому викладачі-методики для ефективного організації навчального процесу не тільки на лекційних, а й на лекційних заняттях мають застосовувати всі

можливі методики, з метою професійної підготовки майбутніх фахівців, які були б спроможні на високому рівні мовної культури не тільки висловлювати свою думку, а й відстоювати власну ділову позицію стосовно будь-яких професійних питань.

Ґрунтовний наліз наукової літератури надав можливість встановити, що поняття «лекція» трактується науковцями досить різнопланово, як наприклад: «вид навчальної діяльності», «форма роботи», «засіб навчання», «форма аудиторного навчання», «метод навчання» тощо.

Найбільш вдалим вважаємо визначення поняття «лекція» С.У. Гончаренка, який пояснює означену дефініцію як систематичний послідовний виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, розділу, предмета, методів науки [3, с 189].

Враховуючи викладене вище, у термінологічному полі наукових розвідок лекція фігурує як **метод навчання**.

Відзначимо, що лише вдало підібраний метод навчання викликає зацікавленість аудиторії, створює умови для повноцінного засвоєння інформації, надасть змогу виявити й розвинути здібності студентів та матиме позитивний результат. І навіть традиційні методи навчання, позбавлені елементів новизни і творчості, неспроможні активізувати увагу майбутніх фахівців, викликати у них зацікавленість та забезпечити якісне сприйняття навчального матеріалу.

«Український педагогічний словник» пояснює, що **лекція – метод навчання** полягає у систематичному усному викладі викладачем розділу науки або навчального курсу [3].

Як зауважив А.І. Кузьмінський, використання викладачем традиційної лекції привчає студентів до пасивного, некритичного сприймання навчального матеріалу; частина слухачів, не аналізуючи викладу, не усвідомлюючи викладену педагогом інформацію, механічно записують її; відвідування лекцій привчає студентів до школярства і глибокого бажання самостійно працювати [4]. Тобто, у зв'язку з тим, що не активізувати розумову діяльність студентів на лекції неможливо, з'являється тенденція до зниження її значущості та ролі як лекційного методу навчання.

Успішне використання лекційної подачі матеріалу науковцями пов'язують насамперед із лектором, його досвідом текстотворчості, прагненням до самовираження, що знаходить вияв у індивідуальному

викладання: авторських стилістичних прийомах застосування мовних засобів для установки морально-психологічного настрою на спільну творчу діяльність, створення атмосфери морально-емоційного спілкування викладача з аудиторією [5].

На основі практичного досвіду можемо стверджувати, що за допомогою правильно підбраного методу навчання (у тому числі й лекції) можна не тільки спонукати студентів отримувати теоретичні знання, а й розвивати мислення та навички самостійної дослідницької діяльності.

На підставі викладеного вище вважаємо, що саме неординарна і творча особистість викладача та його педагогічна майстерність є найважливішим джерелом навчальної інформації. На заміну традиційній подачі навчального матеріалу пропонуємо використовувати нетрадиційні лекції, наприклад: *проблемна лекція, лекція-консультація, лекція-провокація, лекція прес-конференція, лекція-лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція-дослідження, лекція із використанням техніки зворотного зв'язку* тощо.

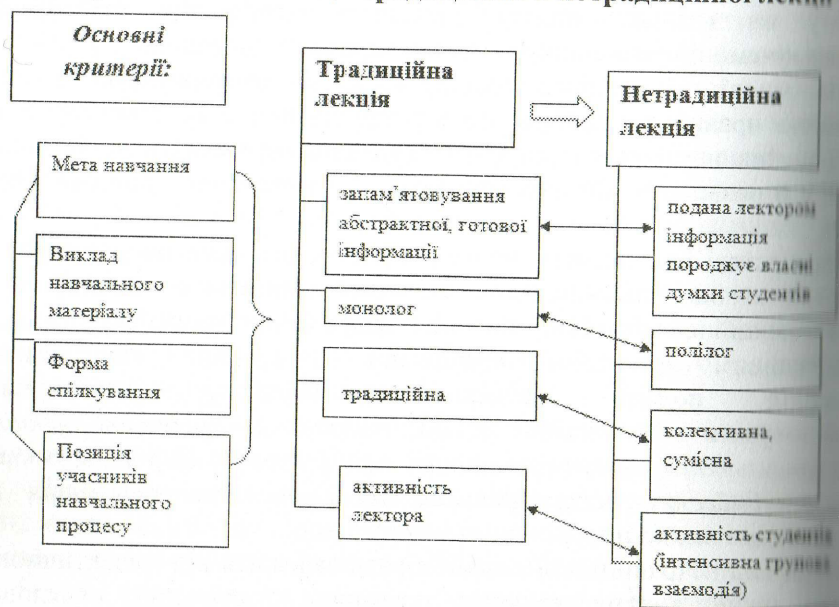
Який вид нетрадиційної лекції обрати залежить від дидактичного завдання лекції, а саме: вступне, тематичне, настановче, оглядове, проблемне та ін. Наприклад, для студентів заочної форми навчання (зокрема, доцільно буде провести лекцію-консультацію або лекцію-консультація дискусії з послідовним переходом в диспут, створення умов для диспуту.

Перевага перед звичайною лекцією полягає в тому, що лекцію-консультація, наприклад, надасть можливість привернути увагу студентів до найбільш важливих питань теми, визначити зміст, методи і форми викладу навчального матеріалу з урахуванням специфіки певної професії.

Кожен вид нетрадиційної лекції має свої особливості й переваги, відрізняють її від традиційної. Наочно ми представили це нижче у вигляді таблиці.

За основу ми брали лише декілька критеріїв порівняння, оскільки повний аналіз не входить у завдання нашого дослідження. Як видно з таблиці, традиційна лекція відноситься до пасивних форм навчання та відрізняється собою систематичний, послідовний монологічний виклад навчального матеріалу як правило теоретичного характеру.

Порівняльна таблиця традиційної й нетрадиційної лекції



Натомість, нетрадиційна лекція надасть можливість студентам відкрито взаємодіяти між собою із задоволенням засвоювати нові знання та опановувати їх відразу в контексті майбутньої професії. Цей метод ставить викладача в позицію партнера зі студентами, гнучко тактовно взаємодіючи з ними.

Отже, нетрадиційна лекція це майстерне педагогічне дійство, в якому разом з викладачем активну участь беруть і студенти. Ефективність цього дійства залежить від багатьох чинників. Тож в межах статті перерахуємо **основні вимоги** для використання нетрадиційної лекції в методиці викладання УМПС у технічних ВНЗ:

- ✓ наявність готового тексту лекції у студентів;
- ✓ постановка на початку лекції риторичного питання;
- ✓ стимуляція до активності;
- ✓ підвищення мотивації студентів до навчання;
- ✓ розумова розрядка;
- ✓ наявність наочного матеріалу;
- ✓ використання сучасних інформаційних технологій;
- ✓ встановлення зворотнього зв'язку.

Розкриємо кожну вимогу більш детально. Так, наявність готового тексту лекції звільнить майбутнього фахівця від конспектування, що економить час і увагу витратити на осмислення навчального матеріалу. Наприклад, в Одеському національному політехнічному університеті, як і у багатьох інших вузів, всі методичні матеріали (у тому числі конспекти лекцій) знаходяться у відкритому доступі для кожного студента в електронній бібліотеці.

Другою вимогою є постановка риторичного питання на початку лекції, як другу вимогу, варто вимагати для привернення уваги до ситуації, емоційного підкреслення теми, події тощо. Правильно поставлене риторичне питання виконує маніпулятивну функцію, тобто буде спонукати студентів до роздумів і налаштовуватиме на необхідні лекторові задалегідь людські дії.

Третьою вимогою виступає стимуляція до активності студентів, яку ми вбачаємо у використанні під час усього лекційного заняття проблемних ситуацій, які дадуть можливість закласти основи колективно-інтелектуального пошуку. Вміла постановка проблеми виконує маніпулятивну функцію, стимулюватиме креативне мислення студента, навчить аналізувати й робити самостійні висновки, збагачуючи тим самим його життєвий та професійний досвід.

Для того, щоб студенти не втрачали стимул до навчальної діяльності необхідно формувати мотивацію, що є четвертою вимогою використання нетрадиційної лекції в методиці викладання УМПС та важливою умовою, без якої невід'ємним елементом для майбутнього професійного фахівця. Для виконання даної вимоги необхідно враховувати цілу низку факторів: цілі, задачі, мотиваційні настанови, потреби, інтереси, прагнення та ін.

П'ятою умовою ми вбачаємо у розумовій розрядці під час лекції як важливий елемент педагогічного дійства кожні 20-30 хвилин. Загальновідомо, що увага студентів мимоволі може послабитися через 15-20 хвилин напруженої інтелектуальної діяльності, тому дуже важливо зробити невеликий перерву, викликати позитивні емоції, що приведе до поліпшення засвоєння навчального матеріалу. Наприклад, можна запропонувати виконання естафети між хлопцями та дівчатами/рядами тощо, розповісти цікавий факт (а чи знали ви, що... хто розкаже про...), надати історичні відомості та под.

Виконання шостої умови надасть можливість значно розширити навчальні можливості студентів, розвинути у них образне мислення,

просторову увагу, сприятиме кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу. Якщо викладач використовуватиме навчальний матеріал, то значно підвищиться ефективність лекції. Наприклад, на лекціях з УМПС пропонуємо студентам робити малюнки, таблиці, схеми, створити робочі картки. Такий вид роботи на лекції надзвичайно дієвий, адже ще Конфуцій зауважував: «Скажіть мені, і я забуду; Покажіть мені, і я запам'ятаю ...».

Упровадження нових інформаційних технологій в навчання нашому ракурсі дослідження під час нетрадиційної лекції – як умова) надасть можливість забезпечити залучення до сучасних методів роботи з інформацією, інтелектуалізацію навчальної діяльності в процесі викладання дисципліни доречно використовувати мультимедійний проектор та ноутбук, що надасть можливість більш глибоко опрацювати матеріал за той же проміжок часу.

Дуже важливою, і у нашому дослідженні останньою умовою взаємодії лектора зі студентами, у процесі читання лекції виступає зворотній зв'язок. За допомогою оціночного зворотнього зв'язку викладач може управляти своєю поведінкою, орієнтуючись на студентів та коригувати її відповідно до ситуації. З метою перевірки наявності кожного студента з потоку на лекції ми, наприклад, пропонуємо в кінці заняття заповнити таблицю, де студенти дають відповіді на питання «що я дізнався нового?», «для мене важливо було...», «стало зрозуміло, що ...» та інші варіанти відповідно до теми, мети, типу лекційного заняття. Але основна мета полягає зовсім в іншому – налагодженні зворотнього зв'язку, аби майбутні фахівці усвідомили чи справдилися очікування від лекційного заняття, чи ні.

Тобто, отримуючи наукове повідомлення, певний факт, явище студенти одразу ж мають можливість обговорити, поділитися враженнями тощо. З пасивного слухача кожен присутній під час нетрадиційної лекції перетворюється на активного творця навчального процесу. Висока інтенсивність групової взаємодії, активність і особисте переживання кожного студента під час означеної лекції надає можливість активізувати весь потенціал аудиторії, пробудити допитливість, пізнавальний інтерес до змісту предмету й мотивацію до майбутньої професійної діяльності. Роль викладача полягає не лише в викладанні навчального матеріалу (традиційна лекція), а й в активній

та посередництві між студентами, оптимізації процесу здобуття знань і пошуку рішень.

На основі виокремлених нами вимог та особливостей нетрадиційних лекцій з УМПС, ми мали можливість встановити ряд вимог:

1. Залучення всього потенціалу активності щодо прийняття спільних рішень;

2. Розвиток ділових і комунікативних якостей особистості, шляхом залучення індивідуальних та колективних форм роботи студентів;

3. Вироблення у майбутніх фахівців практичних навичок ефективного використання різноманітних мовних засобів відповідно до мети й мети висловлювання;

4. Активізація мислення студентів та розвиток інтелектуальних якостей;

5. Здобуття знань не в готовому вигляді, а в процесі систематичного виконання навчальних завдань та/або самостійних розумових зусиль;

6. Мобілізація здобутих спільно знань, шляхом порівняння, аналізу, узагальнення та висновків;

7. Врахування специфіки майбутньої професії;

8. Забереження інтересу до навчальної дисципліни тощо.

Не зважаючи на вище зазначені переваги, підготовка та проведення нетрадиційної лекції має і свої недоліки. Наприклад, вона вимагає ґрунтовну підготовку з боку викладача і потребує на це певний час. Також виникає необхідність додаткової попередньої підготовки до кожного лекційного заняття. Серед мінусів відзначимо

1. Відсутність (улюбленого нами на практичних заняттях) особистісного ставлення до навчання, бо великий потік студентів (понад 60) не дає

викладачу можливості ефективно управляти розумовою діяльністю кожного окремо взятого студента. Та ми впевнені, що навіть

в умовах нетрадиційної лекції питання до всієї аудиторії «зачепить» кожного студента і змусить замислитися і знайти відповідь. Проте

набагато більше і вони дійсно варті того.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Творчий педагог-новатор завжди має прагнути до професійного і особистісного розвитку, щоб підготувати таких кадрів, які на високому професійному рівні зможуть компетентно і відповідально виконувати свої функції, впроваджувати у виробництво нові технології, сприяти економічному та соціально-економічному розвитку суспільства

Таким чином, нетрадиційна лекція як майстерне педагогічне дійство сприятиме підвищенню ефективності засвоєння студентами, збереженню у них інтересу до навчальної дисципліни та формуванню професійних умінь та навичок.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Н.О. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку пізнавальних інтересів студентів / Н.О. Андрущенко // Інформаційні технології та інноваційні методи навчання у вишніх фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Вінниця: Редкол.: І. А. Зязюн та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планета», 2008. – С. 282–284.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: Підручник / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
4. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / А.І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 488 с.
5. Семенов О. Академічна лекція як професійний комунікативний феномен / О. Семенов // Естетика і етика педагогічної дії. Збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 2. – С. 91–101.

В статті розглянуто специфіку нетрадиційних лекцій. Охарактеризовано вимоги до їх підготовки та проведення за методикою викладання дисципліни «Українська мова (професійно-напрямленості)» в вищій технічній школі.

Ключові слова: лекція, нетрадиційна лекція, лекційний метод, лектор, студент.

The article deals with the specificity of non-traditional lectures. Requirements for their preparation and conducting in the methodology of teaching the discipline "Ukrainian language (for professional orientation)" at the higher technical educational institution are described.

Keywords: lecture, nontraditional lecture, lecture method, lecturer, student.

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СРЕДСТВ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗОВ

В статье анализируются возможности использования средств современных информационных технологий в обучении иностранному языку студентов технических вузов. Рассматривается вопрос использования информационных технологий в организации самостоятельной работы иностранных студентов на кафедре русского и русского языков Института подготовки иностранных студентов ОНПУ.

Ключевые слова: информационные технологии, аспекты использования средств, дистанционный доступ, образовательные ресурсы.

Использование информационных технологий в обучении трудно оценить. Это, прежде всего, интенсификация учебного процесса, которая предполагает:

- 1) повышение эффективности и качества процесса обучения;
- 2) повышение активной познавательной деятельности;
- 3) углубление межпредметных связей;
- 4) увеличение объема, оптимизации поиска нужной информации.

Целью использования информационных технологий является развитие личности обучаемого, подготовка к жизни в условиях информационного общества. Это и развитие различных видов мышления, коммуникативных способностей, формирование умений принимать решения или предлагать оптимальные варианты решений в различных ситуациях, эстетическое воспитание за счет использования компьютерной графики, технологий мультимедиа, формирование информационной культуры, развитие умений моделирования задач или ситуаций, формирование умений для осуществления экспериментально-исследовательской деятельности.

Поэтому использование инновационных технологий в учебном процессе является важным условием повышения качества подготовки специалистов, имеет существенные преимущества в обучении перед традиционными и позволяет повысить мотивацию студентов к обучению.